

Politica Națională a Arhitecturii — Standardul Baukultur România

Propunere independentă: cei 7 piloni ai unei politici pe măsura mizei, cu fiecare obiecție clasică închisă prin mecanism, nu prin promisiune, aliniată Davos 2018 și New European Bauhaus

Prototip independent · în consultare publică

Acest produs este un prototip independent dezvoltat pentru a demonstra modernizarea digitală a OAR. Nu este o platformă oficială a Ordinului Arhitecților din România.

Modificările propuse — redline

Text tăiat = eliminat · text subliniat = adăugat

Preambul — Calitatea mediului construit, interes public

Arhitectura este o expresie a culturii, iar calitatea mediului construit — clădiri, spațiu public, peisaj, infrastructură — este de interes public.

România nu are, în prezent, nicio politică națională a arhitecturii: singura pe care a avut-o (2010–2015) a expirat și nu a fost reînnoită. În același timp, Estonia, Cehia, Lituania, Slovenia, Croația și Ungaria au deja instrumente adoptate de stat.

Această politică propune un sistem coerent, auto-finanțat și rezistent la captură, care aduce câștiguri tangibile pentru profesie și pentru public — fără să adauge birocrăție. Fiecare obiecție clasică ridicată împotriva unor astfel de politici este închisă prin mecanism, nu prin promisiune (vezi Implementare).

Pilonul 1 — Declarația statutară

Statul recunoaște, prin lege, calitatea arhitecturală și a mediului construit ca interes public și își asumă responsabilitatea de a o asigura — nu doar de a reglementa procedura de autorizare.

Este măsura cu cel mai mic cost și cea mai mare pârghie: o singură clauză care legitimează toate celelalte mecanisme.

Pilonul 2 — Rubrica de calitate (Davos-8) cu efect obligatoriu

Se adoptă cele 8 criterii Davos — Guvernanță, Funcționalitate, Mediu, Economie, Diversitate, Context, Sentiment al locului, Frumusețe — ca instrument național de evaluare a calității.

Spre deosebire de sistemul Davos (pur voluntar), rubrica primește praguri, scor și grilă de achiziție: devine limbajul comun pentru consiliere, concursuri, coduri și arhitectul-șef. Evaluarea se face de un panel independent, pe criterii publice — niciodată un stil impus.

Pilonul 3 — Arhitectul-Șef al Statului și Colegiul de Consilieri

Se înființează funcția de Arhitect-Șef al Statului (model Rijksbouwmeester) și un Colegiu multidisciplinar de consilieri independent.

Garantii anti-captură: recrutare deschisă, mandat fix de 5 ani, protecție statutară la numire și la demitere, reguli explicite de conflict de interese, rapoarte și jurii publicate implicit. Arhitectul-șef sfătuiește guvernul și clienții publici — nu refuză niciodată o autorizație.

Pilonul 4 — Apelul Deschis — concurs pe calitate, gratuit pentru clientul public

Se înființează un serviciu național de concursuri pentru clienții publici, organizat ca „procedură competitivă cu negociere” (legal în cadrul directivelor UE).

Reguli: minimum 4 echipe selectate pe capacitate de proiectare (nu cifră de afaceri), plătite pentru o viziune (nu planuri detaliate), desemnate pe calitate și dialog (nu preț minim). Serviciul scrie tema și este gratuit pentru client — de aceea îl folosesc și primăriile mici. Pistă dedicată pentru birouri mici și o filieră de primă comandă pentru absolvenți.

Pilonul 5 — Rețeaua de Consiliere — sfat gratuit, fără putere de veto

Se creează o rețea de consiliere de arhitectură gratuită și imparțială pentru cetățeni, primari și micii constructori (model CAUE).

Consilierea este integrată în autorizație printr-un ghișeu unic, limitată la o singură ședință, pe criterii clare și obiective. Principiul „sfătuiește, nu refuza” este înscris în lege. Este stratul de capacitate care acoperă administrațiile mici fără arhitect — sprijinit de instrumente AI ca să ajungă peste tot.

Pilonul 6 — Calitate prin Finanțare și catalogul de proiecte-tip

Calitatea se susține prin finanțare, nu doar prin reguli:

1. Bani publici și subvențiile se condiționează de rubrica de calitate (statul ca client-model).
2. Un catalog de proiecte-tip premiate prin concurs, cu aprobare rapidă — calitatea ca pârgie de accelerare, nu ca obstacol (în Australia/NSW: aprobare în 10 zile).
3. Design integrat în finanțarea locuințelor sociale (modelul Elemental — „o jumătate de locuință, dar bună”).

Pilonul 7 — Raportul bienal către Parlament

La fiecare doi ani se publică un Raport național al calității mediului construit, compilat din sondaje în primării, opinia populației și ateliere de experți, prezentat oficial Parlamentului cu răspuns guvernamental și dezbateri.

Raportul transformă o politică „soft” într-o buclă de control politic și face retragerea tăcută a finanțării vizibilă și costisitoare. El poartă și indicatorii publici de performanță.

Finanțare și guvernare — Finanțare anti-fragilă și guvernare anti-captură

Finanțare pe trei surse (niciodată mono-sursă — lecția prăbușirii rețelei CAUE din Franța și a politicii suedeze):

1. o taxă mică, proporțională pe valoarea construcției (auto-finanțată, crește cu activitatea);
2. o linie bugetară multianuală ancorată în lege (supraviețuiește unui buget ostil);
3. un fond la distanță de braț, care decide granturi independent de miniștri.

Co-finanțarea UE (NEB, Horizon, Coeziune) se adaugă deasupra — niciodată ca pilon de bază.

Guvernanță anti-captură: operator statutar; arhitect-șef cu recrutare deschisă, mandat fix și protecție la demitere; consilierea separată prin lege de orice veto; finanțare independentă de interesele dezvoltatorilor; instrumente AI transparente și auditabile în achiziții; raportul biennial ca plasă de siguranță publică.

Implementare și evaluare — Faze, indicatori și AI cooperant

Faze:

Faza 0 (0-6 luni): se adoptă Pilonul 1 (declarația) și Pilonul 2 (rubrica Davos-8) — cel mai ieftin, cel mai mare efect.

Faza 1 (6-18 luni): arhitectul-șef + colegiul; Apelul Deschis, pilotat pe câțiva clienți publici.

Faza 2 (anii 2-3): rețeaua de consiliere, regiune cu regiune (capacitatea înainte de obligații); finanțarea legată de calitate + catalogul de proiecte-tip.

Faza 3 (anul 3+): primul raport biennial; iterație din datele proprii.

Indicatori publici (KPI): acoperirea cu consiliere gratuită; % din comenzile publice pe calitate vs preț minim; zile adăugate de pasul de calitate (țintă: zero sau negativ); scorurile Davos-8 în timp; ponderea retrofit-ului; percepția populației; rata de diversificare a finanțării.

AI cooperant: semnătura arhitectului rămâne punctul de răspundere legală; AI accelerează soluția corectă și acoperă deficitul de capacitate; competențele profesionale se actualizează cu orchestrare-AI și carbon pe ciclul de viață, astfel încât valoarea adăugată să rămână în profesie; AI din achiziții publice este transparent și auditabil.

Modelul de adoptare: document strategic aprobat de guvern, cu măsuri, garanți și termene (modelul ceh PASK) — nu un document declarativ.